

MUZIKALNA PRIZADEVANJA HRVATSKEGA KMETKEGA KULTURNEGA GIBANJA

DRAGOTIN CVETKO

Vsak nacionalni ali slojevni sistem hoče zajeti določen ljudski krog in ga čimbolj navezati nase. Takšno stremenje je tudi povsem umljivo zavoljo smotrov, ki jih nek sistem zasleduje; saj mu je prvi in glavni namen oblikovati določeno človeško skupino v smislu svojih ideoloških smernic, da bo mogel uresničiti svoje cilje. Brez nje morejo obstajati tudi najpopolnejše ideologije, ki pa ostanejo toliko časa gola, življenjski nepomembna teorija, dokler si jih ne prilasti in ne začne praktično uporabljati človek. Načelno trenutno ni važno, ali in v kakšni meri so te ideologije tudi kvalitativne ter ali so stremjenja posameznih sistemov zares pozitivno osnovana ali ne. Vsekakor postavlja vsak sistem določen program, ki pa utegne biti sam po sebi premalo stvaren, da bi zadoščal za svoje ostvarjenje, ljudstvu pa utegne biti premalo vabljev, da bi potegnil za seboj toliko pripadnikov, kolikor jih za čim uspešnejše uresničenje svojih načrtov potrebuje. Oba omenjena razloga zahtevata, da se določen program poslučuje kot pomožnega sredstva še drugih stranskih programov, izbranih tako, kakor je najprimernejše njegovemu bistvu samemu ali pa psihični bistvenosti ljudi, ki jih želi pritegniti v svoje območje. Tak stranski program je lahko n. pr. nacionalno-kulturni ali gospodarski, ali tudi oboje. Kateri izmed njiju je v ospredju, zavisi od njegove značilnosti in aktualnosti v uporabi določenega sistema. Razvidno je torej, da je za vsak idejni program ne glede na smer, čas, prostor in kvaliteto psihološki moment izredne važnosti. Kako neko ideologijo približati ljudstvu, kako potegniti za seboj čim večjo maso, kako uspešno zaploditi neke smernice, — to mora najbolj zanimati one, ki so si nadeli nalogo razširjanja in uveljavljanja političnega, nacionalnega, socialnega ali kulturnega programa. Če pa hočejo začeti pravilno, morajo poznati predvsem duševno strukturo ljudi, ki jih nameravajo uporabiti za razširjanje določenega programa in ki so jim namenili svoje smerno gibanje. Praktično se to pravi, da morajo vedeti, kaj ljudstvo najbolj zanima, kateri problem mu je najbližji in za kaj je najbolj občutljivo, nujno povezanost problema z vsakokratno sodobnostjo in slično. Postavljati programe brez zveze z življenjem in s človekom, bi bilo isto kakor staviti gradove v oblake. Zato je pač več kot jasno, da mora biti vsak družbeni program odgovarjajoč in psihološki stvarno ter pravilno osnovan, da bo mogel uspevati in uspeti. Dejstvo nujnosti psihološke osnovanosti je bilo v zgodovini že nešteto krat preizkušeno. Vendar nam ni potrebno posegati v preteklost, ker imamo v ta namen primerov dovolj v sedanosti. Kar pogledjmo različna smerna evropska gibanja, ki se poslužujejo za doseganje svojih političnih ciljev čistih nacionalnih ali nacionalno-kulturnih kulis, ki spretno izrabljajo najbolj tenkočutne instinkte mase in ki se naslanjajo na historično zakoreninjeno namišljeno miselnost o poslanstvu svojih narodov, pa nam bo takoj jasno, kaj se pravi psihološki fundirati ta ali oni politični program. V splošnem gledano je vseeno, kakšnih vrednot se poslužuje neko gibanje za uresničevanje svojih stremenj. Če pa to vprašanje motrimo s kvalitativnega vidika, pa vidimo, da za končni učinek vendar le ni postranskega pomena niti kvaliteta uporabljenih sred-

stev, niti kvaliteta programa, ki posega po omenjenih sredstvih. Tako ne moremo v vsaki možnosti soglašati niti s priljubljenim načelom o cilju, ki posvečuje sredstvo, niti z morebitnim načelom o sredstvu, ki bi posvečevalo cilj, zlasti, ker je ta druga metoda praktično nesmiselna enako kot prehajanje preko kvalitete k nekvaliteti. Vsaj načelno namreč naglašamo potrebnost organske povezanosti sredstva in cilja ter zahtevamo kvaliteto osnove za kvaliteto smotra, če naj bo poslednji resnično pozitiven in trajnejši po vrednosti. V praksi sicer nakazanega soglasja mnogokrat ni, kar pa nikakor ne zmanjšuje niti ne ovrača pravilnosti omenjene trditve. Saj je razumljivo, da stavba, med katere sestavnimi deli ne bi bilo organske povezanosti in kvalitativne enakovrednosti, ne more biti trpežna in ne more trajati dalje časa. In ta stavba je lahko kakršna koli v duhovnem ali materialnem svetu; za način njene gradnje veljajo vedno in povsod ista pravila.

Če torej neko smerno gibanje za doseg lastnih ciljev uporablja različna sredstva, je važno, ali so ta z glavnim smotrom bodisi v posrednem ali neposrednem odnosu, in pa, ali je ta odnos tudi kvalitativno sorazmeren. Od teh dveh činiteljev je odvisna večja ali manjša pozitivnost učinka, kar za katero koli gibanje, ki mu je v mislih korist naroda ali kakšne druge omejene človeške skupine, ne more biti manj važno od smotra samega. Vsako gibanje torej prevzema po svojem delovanju odgovornost, da bo v vseh ozirih koristilo in da bo slonelo na pozitivnih vrednotah, ki jih ne bo zlorabljalo, temveč se jih bo posluževalo s plemenitimi nameni. V tem primeru ni več važno, ali so sredstva nacionalne, gospodarske, politične, socialne ali kakšne druge vrednote.

Čim je doseženo kvalitativno in organsko soglasje sredstva in smotra, je namreč pozitivnost gibanja zajamčena. V nasprotnem primeru seveda o pozitivnosti več ne moremo govoriti, temveč moramo pojav ocenjevati njegovi strukturi primerno.

Prikazani temelji so najboljše izhodišče za razpravljanje o važnejših smernih gibanjih, če hočemo razumeti njihov sestav, bistvenost, pomen in vrednost. Zlasti velja to za gibanja, ki jim je objekt nad vse pomemben in občutljiv subjekt — narod. In zdi se mi, da bodo omenjeni vidiki najprimernejši tudi za razumevanje muzikalnih prizadevanj hrvatskega kmetškega kulturnega gibanja v okviru Seljačke sloge.

Ideja hrvatskega kmetškega kulturnega gibanja se je rodila in je dobila svoj razmah v odlično zasnovanem hrvatskem kmetškem pokretu, čigar politične smotre zastopa Hrvatska seljačka stranka (HSS), prosvetne in socialne pa z njo organski neposredno spojena Seljačka sloga (SS), katere pravila pravijo v § 2, da je »svrha društva prosvjetnim in dobrotvornim djelovanjem unapređivati i širiti seljačku kulturu«. Predsednik SS Rudolf Herceg pravi, da je SS »kulturno-socialna organizacija hrvatskih seljaka — sa svrhom, da u njoj seljaci sami zajednički i složno život osiguravaju, olakšavaju i poljepšavaju«. Delokrog SS je s tem točno omejen, ločen od političnih ciljev, v kolikor je popolna ločitev glede na razmerje med HSS in SS kajpada mogoča, in je usmerjen v smislu dviganja kulturnosti hrvatskega naroda. Pravkar omenjeni avtor naglašata tudi, da je »hrvatska seljačka kultura sve ono, što hrvatsko seljačstvo čini sebi za olakšanje, poboljšanje i poljepšavanje života«. Ta zelo široki

pojem hrvatske kmetke kulture moramo razumeti tako, da je v bistvu sestav vseh narodnih kulturnih vrednot, ki so vzrastle iz duhovne samobitnosti hrvatskega človeka in naroda ter mu stalno služijo za gibljivost njegovega višjega, od vsakodnevnega dela in skrbi odmaknjenega življenja. S tega vidika šele dobi zahteva, da bodi vse, kar spada v okvir kmetke kulture, kmetki proizvod, odraz kmetkega duha in vse iz domačega, na vasi nastalega materiala, svoj pravi smisel in razlago. Kmetka kultura je namreč ideologom SS izključno le samo to, kar je produkt kmetke miselnosti in čustvenosti ter je brez vsakega, tudi najmanjšega tujega vpliva. Kmetko kulturo morejo tvoriti le narodne prvine, ki morejo biti najvernejši odraz duhovne ustrojenosti hrvatskega narodnega človeka, kakršnega propoveduje SS kot edino pravi lik hrvatske narodne zajednice.

V spoznanju, da se kmetka kultura najjasneje manifestira v narodni noši, narodni pesmi in narodnih običajih, ter v prepričanju, da bo s tem najbolje izpolnila svoje smotre, je SS začela prirejati posebne revije (preglede, tekme) kmetke kulture, pri katerih so prvotno nastopala hrvatska kmetka pevka društva, ki so se kasneje pretvorila v veje SS. Na takšnih revijah se izvajajo stare narodne popevke in prikazujejo narodni plesi ter običaji. Revije so pokrajinske in glavne. Pokrajinske so v vseh večjih mestih in se organizirajo tako, da se jih udeležijo podružnice SS iz bližnje okolice ter se pomerijo njihovi pevski zbori, pri čemer se razodeva duševna sorodnost folklorja, višina izvajanja in potrebnost skupnega delovanja. Tisti pevski zbori, ki se na takšni pokrajinski reviji odlikujejo kot najpristnejši in najvernejši prikazovalci kulture svoje vasi in vsega kraja, so nato pozvani na veliko glavno revijo hrvatske kmetke kulture, ki je od leta 1935 dalje letno vsaj enkrat v Zagrebu na rojstnem dnevu Antona in Stjepana Radića (11. junija) najbližjo nedeljo. Glavno revijo pripravljajo strokovnjaki (univ. prof. Milovan Gavazzi, asistent Branimir Bratanić, skladatelj Zlatko Špoljar in prof. Ante Martinović — pod vodstvom R. Hercega), katerih naloga je skrb za kar najpopolnejšo pristnost izvajanja. Pokrajinskih revij, ki so tudi skrbno pripravljene, je torej vsako leto mnogo, dočim je število glavnih revij omejeno, ker hočejo biti poslednje izbor najboljšega, kar premore hrvatska kmetka — narodna kultura.

Hrvati pravijo omenjenim revijam ali pregledom »smotre«. Bratanić poudarja, da se vsaka prireditev ne more tako nazivati, kajti »na smotri treba da se motre, vide i čuju samo čiste narodne popievke, plesovi, svirke, nošnje i običaji, t. j. samo ono, što doista spada u našu narodnu kulturu«. Revije ne smejo biti zabave, ampak morajo delovati »snagom i ljepotom onoga, što je stotinama godina stvarala i stvorila narodna duša«. Zato tudi umetno ustvarjene vrednote individualnega značaja ne spadajo med narodne vrednote. Da se očuva na eni strani pristnost, na drugi strani pa preciznost izvajanja, se morajo priprave za revije ravnati po točno začrtanih načelih. Tako n. pr. smejo poedini zbori peti samo pesmi iz tistega kraja, odkoder so. Med pristnimi starinskimi pesmimi se navajajo predvsem težačke, ivanjske, kraljičke, dodolske in prporuške. Pesmi je treba zapisati in peti točno tako, kakor se na vasi govori in poje; vsako filološko (v smislu knjižnega jezika) ali muzikalno izpreminjanje, s katerim so tudi naši starejši zapisovalci kvarili folkloro, je prepovedano. Prav tako se

mora na reviji obdržati enaka oblika izvajanja kot doma, na vasi: brez zborovodje, brez not, brez posebnega učenja. Brez zborovodje še posebej zato, ker se utegne z njim izpremeniti način kolektivnega izražanja; brez not zato, ker često motivike v našem poltonskem sestavu niti zapisati ne moremo, če pa jo zapišemo, je vernost zapiska ponajvečkrat zelo problematična; brez posebnega učenja zato, ker pogosto z njim nehote preide zbor bodisi v olepšavanje, bodisi v mehanizacijo, ali se utegne kako drugače oddaljiti od prave podobe originala. Strokovni voditelji revij so tako upoštevali vse značilnosti, ki morejo prispevati h kvalitativni vrednosti izvajanj. Isto, kar velja za pesmi, pa velja tudi za ples in narodne noše, ki morajo biti izdelane doma in z izključno domačimi sredstvi. Značilno prikazuje vpliv mesta na hrvatsko vas tudi opomba, naj izvajalci narodnih običajev ne nosijo čevljev, marveč narodno obutev (opanke ali čizme). Vsi ti ukrepi so dokaz resnosti prizadevanj ter gredo v potankosti celo tako daleč, da prepovedujejo klanjanje po ploskanju občinstva, češ, to je »običaj gradskih glumaca i — cigana...«. Njihove osnovne idejne smernice so toliko stvarne, da nujno vodijo k vestnemu in točnemu delu ter k uspehu, zlasti še, če so povezane s toliko energijo, ambicijo in prav fanatičnim veseljem, kakor je to opaziti na hrvatski vasi.

Zanimalo nas bo, kakšna je glavna revija praktično in bom zato prikazal organizacijski potek »smotre«, ki se je vršila 28. avgusta 1938. Zjutraj ob sedmih so pevci nastopili pred strokovnjaki, da se medsebojno spoznajo, da slišijo drug drugega in da vidijo različnost noš, pesmi, petja in običajev posameznih krajev. Ob desetih so nastopili prvič javno pred poroto, ki je prisostvovala s predsednikom Mačkom na čelu, pred strokovnjaki za narodoznanstvo, glasbo, ples, književnost in slikarstvo, pred novinarji, zastopniki važnejših hrvatskih kulturnih in prosvetnih društev, pred kmeti, meščani in mnogimi tujci. Ob petih popoldne pa so izvajali svoj spored pred najširšim občinstvom iz meščanskega in delavskega sloja. Na ta način so organizirane vse velike, podobno, čeprav v manjšem obsegu, pokrajinske smotre. Vsakokrat nastopajo zbori, ki dotlej še niso nastopili. Tako je n. pr. na omenjeni reviji nastopilo 29 različnih zborov, na reviji dne 13. junija 1937 pa 25, lansko leto na prvi 11. junija 27, na drugi 24. septembra 17 in letos 16. junija 11 zborov. Vsak zbor zapoje dve do tri narodne pesmi in svojega območja in po navodilih, ki sem jih omenil že prej; strokovno vodstvo izloči vsak zbor, ki bi zahtevam ne ustrezal. Širola navaja v svoji študiji »Smotre hrvatske seljačke kulture s osobitim obzirom na njihovo značenje za napredak hrvatske muzikologije« točne podatke o značaju in številu izvajanih del. Na petih velikih revijah (do vključno lanskega leta) je nastopilo 151 zborov podružnic SS, izvedenih pa je bilo 387 del iz hrvatskega glasbenega folklorja: 209 lirskih, 1 epsko, 1 svirka, 67 obrednih popevk, običajev in obredov pa 12; lirskih, ki tvorijo najbogatejši del hrvatskega glasbenega folklorja, je največ. Deloma brez spremljave, deloma pa s spremljanjem petja ali svirke, oziroma petja in svirke je bilo predvajanih na teh revijah 97 plesov. Izmed 67 obrednih popevk je bilo 28 svatovskih, 11 ivanjskih, 4 jurjevske, 1 spasovska, 1 petrovska, 2 božični, 15 žetelačkih in 6 ostalih. Takšna statistika je nele zanimiva, ampak tudi znanstveno muzikološki važna, ker podrobno prikazuje vrednote domačega glasbenega folklorja. Zbori, ki so nastopali, so bili iz najrazličnejših vasi Hrvatske,

severozapadne Bosne in Dalmacije. Sporedi so bili po svoji sestavi pestri; privabljali so ogromne množice poslušalcev in gledalcev ter so vzbudili priznanje tako pri občinstvu kakor pri kritiki. Seveda se delo v tem smislu neprestano nadaljuje ter dobiva vedno bolj popolne oblike. (Dalje)

LETO 1515 JOŽE PAHOR

„... Od tod samó krvavi punt poznamo ...“ (Prešeren.)

Medtem ko se je zgodovinsko razdobje celjskih grofov skušalo pri nas izrabiti v namene, ki jih ta fevdalski rod ni poznal, se slovenski kmečki upori do najnovejšega časa niso temeljiteje raziskovali. Mnogo naših zgodovinarjev je pisalo o njih, vendar so večinoma tuji znanstveniki preiskovali arhivne vire o dogodkih, ki so kot malokaj v teku stoletij razgibali slovensko ljudstvo. Kmečki upori so proti koncu srednjega in skozi ves novi vek sicer evropski pojav, a so bili pri nas kljub socialnemu značaju tudi narodno dejanje, enostavno zaradi sestave slovenske družbe, ki je obstajala po ogromni večini iz kmečkega sloja, h kateremu lahko prištejemo nekaj obrtništva in mestnega proletariata. Naš kmet se je upiral gospodarskemu redu, ki mu je bil nosilec fevdalni gospod tujega rodu. Med njima ni bilo ne krvne ne kulturne skupnosti, živela sta vsak svoje življenje, ki je šlo toliko bolj narazen, kolikor bolj je zemljiški gospod stremel za neomejenim izkoriščanjem tlačana. Globoka nasprotja z izkoriščevalci so morala širiti in utrjati zavest krvne pripadnosti med slovenskimi kmeti.

Največji upor slovenskih kmetov, ki je po obsežnosti in nevarnosti presegal vse druge, je bil leta 1515. Hrvatsko-slovenski upor l. 1573. se ne da primerjati z njim, dasi ga naši zgodovinarji mnogo podrobneje obravnavajo, ker so viri o njem natančnejši in je s tragiko upora združena tragika njegovih najvidnejših voditeljev Gubca, Gregoriča in drugih. Upor l. 1515 ni segal na Hrvatsko, ni imel izrazitih vodilnih osebnosti, razširil pa se je po večjem delu slovenskega ozemlja in je trajal mnogo delj. Oba sta se pripravljala več let — uporniške pojave l. 1513. in 1514. moremo imeti za del istega gibanja — vendar je bil vseslovenski upor l. 1515. spontanejši izraz nevzdržnih razmer kmečkega ljudstva sredi vojne dobe kot pa Gubčev upor, ki so ga spočetka podžigala nasprotja med nižjim in višjim plemstvom na Hrvatskem. Tudi je imel slovenski upor mnogo več uspehov, da se je fevdalcem šele polagoma posrečilo zlomiti njegovo silo. Iz dejstva, da se je v kratkem razširil čez tri slovenske dežele, sklepamo, da je bil dobro organiziran, čeprav ne vemo — v nasprotju z l. 1573. — ničesar o kakšnem načrtu, ki bi se po njem razvijal. Upor je vzplamtel s tako silo, da fevdalci spočetka niso imeli nikakršne moči proti njemu. Tudi to priča, da so bile neke roke, ki so ga vodile.

Med prvimi raziskovalci velikega slovenskega upora l. 1515., ki je delal tudi po arhivnih virih, je bil A. Dimitz, avtor dela »Geschichte Krains«. Vendar je njegova slika kaj medla in površna. Zimmermann, ki je v svojem obširnem delu »Geschichte des grossen Bauernkrieges« pisal tudi o slovenskem kmečkem uporu že mnogo pred Dimitzem, je preglednejši in

Tudi samo spoznavanje je eden izmed številnih momentov družbenega življenja. Če je spoznanje pravilno, je velikega pomena za praktično dejavnost človeštva. Pravilno spoznanje osvetljuje praktični dejavnosti pot naprej. »Teorija, če je res teorija, daje praktikom orientacijo, bistri jim perspektive in vliva jim vero v delo in vero v zmago naše stvari« (J. V. S.). Če pa hoče biti teorija res teorija, tedaj se mora opirati na prakso.

Človekova družbena praksa ne ostaja nespremenjena. Za vsak korak njenega razvoja je treba novega osmiseljevanja in zavedanja. Tista znanost, ki danes ne ustreza več zahtevam gradnje nove družbe, preneha igrati pozitivno vlogo in se spreobrača v teoretično orožje sovražnikov te nove družbe. Stara fevdalna ideologija — vera, ni po meščanski revoluciji več ustrezala zahtevam nastajajočega kapitalizma. Robespierre je vpeljal vero R a z u m a.

(Dalje)

MUZIKALNA PRIZADEVANJA HRVATSKEGA KMETSKEGA KULTURNEGA GIBANJA

DRAGOTIN CVETKO

Revije hrvatske kmeške kulture imajo globok smisel in so konkretni izraz idej, ki sta si jih za razvoj hrvatskega naroda zamislila ter jih ustno in s peresom propovedovala brata Radića. Njihovemu pomenu bomo mogli verno slediti na osnovi izjave predsednika HSS dr. Vladka Mačka o priliki kmeške pevske revije 7. junija 1936, ki pravi med drugim: »A tek, kad smo čuli međumurske pjesme, nismo li oćutjeli u melodiji pripadnost velikom slavenskom deblu, koje se iz Međumurja preko Ugarske proteže tamo daleko do Ukrajine in daleko preko Ukrajine prostorno; a vremenski u daleku, daleku pradačinu. Jest! I pjesme i plesovi i ornamentika, koje smo čuli i vidjeli, to je naša prahrvatska narodna kultura, to je kultura, koja ima svrhu, da bez obzira na materialnu stranu ljudskog života, učini život ljepšim in zadovoljnijim.« Nato se obrača k hrvatskim umetnikom, katerim svetuje, naj v tem velikem dnevu hrvatske kulture iščejo navdahnjenja svojim delom in jim govori: »Zašto dakle danas ogromna većina i pjesnika i umjetnika upravo s nekom forsom iznosi ono, što je u životu teško i neskladno? Zašto ne uzmu primjera u narodu seljačkome, koji uz svu težinu života pjeva o sjajnom suncu, o svjetloj zorici, o lakat dugoj mladici i pedalj dugoj travici? Zašto, velim, narod tako postupa? Postupa zato, jer čuti potrebu, da se barem kadkad — barem stanovitoga dana u godini — uzdigne iz zemaljske prašine u više sfere i tamo prikupi snage za daljnju životnu borbu s neumoljivom prirodom i još s neumoljivijim prilikama stvorenim po ljudima.«

Ne da bi se s svojega vidika podrobneje dotaknil Mačkove izjave zlasti v poslednjih načelnih mislih, ugotavljam, da predstavlja voditelju hrvatskega kmeškega gibanja folklor duhovno vrednoto, s katero naj hrvatski človek zaživi vsaj od časa do časa višje duševno življenje in se s tem plemeniti ter sprošča. Vsekakor je že tako pojmovanje samo po sebi do-

volj pomembno, da bi opravičevalo in utemeljevalo prirejanje prej opisanih revij. Smotri in učinki pa so še mnogo širši ter so jih bolj ali manj jasno pojasnjevali v različnih izjavah Maček sam ter drugi ideologi HSS in SS.

Zlasti se mi zdi važen nacionalni pomen revij hrvatske kmetkega kulture, ki so postale prave manifestacije hrvatske narodno-kulturne samobitnosti. Ljudstvu hočejo pokazati, kaj premore hrvatska ustvarjalnost, tujini pa hočejo dokazati, da razpolaga hrvatski narod z lastno, drugih vplivov osvobodeno in samostojno kulturo ter da ima takšen polno pravo za svobodno gibanje in bivanje. V tem pogledu nam marsikaj pojasni Brataničev članek »Hrvatske seljačke pjevačke smotre«, kjer opisuje avtor zanimiv in značilen dogodek. Ko so bili hrvatski študentje na potovanju po Italiji, so jim njihovi italijanski tovariši dopovedovali, da so Hrvatje v resnici Latinci, ki so kasneje sprejeli slovanski jezik in da jih zato morajo Italijani — osvoboditi. Bratanič komentira te nezaželene ambicije sledeče: »Ovakvim smotrarna pokazat ćemo barem djelomično, tko smo i što smo i da nas nitko ne mora — preobražavati.« Že zavoljo tega in pa zato, da ohranijo hrvatski folklor čim pristnejši, so začeli organizatorji revij energično borbo proti vsem tujim kulturnim vplivom, enako pa tudi proti vsem vplivom iz mesta; to čiščenje ne velja le za narodne pesmi, temveč za vse, kar koli je v zvezi z narodnimi običaji, tudi za obleko in obutev. Maček je apeliral na člane hrvatske kmetkega zajednice: »Nemojte slediti gradsku modu, nego smatrajte modernim, savremenim i vječnim ono, što je narodno. To je nauk braće Radića, to je duh hrvatskog seljačkog pokreta.« Poleg nacionalnega je bil važen za poslednji apel tudi socialni položaj hrvatskega kmeta, ki si je — po mnenju glasnikov HSS — pod vplivom mesta nabavljaj draga »moderna« oblačila in obutev, zametaval prekrasne, doma izdelane noše, se tako zadolževal in si svoj materialni položaj še bolj slabil. Predsednikov predmetni poziv je tako koristil ne le v nacionalnem in narodopisnem, marveč tudi v socialnem pogledu ter s tem sočasno pozitivno zajel tri zelo važne momente.

S čisto nacionalnega vidika so omenjene revije izredno mnogo doprinesle k poglobitvi hrvatske narodne zavesti, sočasno pa so tudi politično utrdile in poglobile smisel ter pomen hrvatskega kmetkega gibanja; ne smemo namreč prezreti, da so izvajalci revij, člani podružnic SS, hkratu tudi člani HSS. Med narodom so revije vzbudile živo zanimanje za domače narodne kulturne vrednote, posredovale hrvatskemu človeku spoznanje in prepričanje, da je vse to sad njegove lastne tvornosti in da je vse to nekaj, česar nima nihče drug na svetu kot on, samobiten pripadnik samostojnega hrvatskega naroda. Izvajalci in občinstvo, vsi so občutili isto. Četudi bi bilo v vsem še toliko tendence, moramo priznati, da sloni na vrednostno pozitivnih osnovah in vodi k prav tako vrednostno pozitivnemu smotru. Učinek vseh dosedanjih revij je bil zelo uspešen in je močno razmahnil nacionalno življenje hrvatskega človeka, posebej še, ker se je nacionalnemu neposredno pridružil še socialni in politični motiv. Pokazal je značilnosti hrvatske narodne kulture, najmočnejšega utemeljevalca hrvatskih zahtev, ter vidno izrazil, da »u narodnim popievkama, igrarna, običajima, nošnji... narod (seljački) se duhovno izživljava, daje svoj narodni izražaj, svoj narodni 'ja', svoju 'kulturnu individualnost' za razliku od drugih narodnih izražaja...« (Herceg).

Neizmerne pomembne pa so takšne revije, kakor jih prireja SS, tudi iz narodopisnega, posebej folklorno-muzikološkega ter filološkega vidika. Širola v svoji študiji pravilno ugotavlja, da se na ta način odkrivajo kraji, ki so bili doslej za hrvatsko muzikologijo več ali manj neznani, ker je iz njih zelo malo melografskih zapisov ali pa jih sploh ni! Tudi se morejo s tem natančneje razmejiti glasbeno-folklorna področja, določiti enakosti in sorodnosti melopoičnih, ritmičnih, tonalnih in arhitektonskih značilnosti. Prav tako se morejo ugotoviti difference raznih dialektičnih okrožij; glasilo SS prinaša po vsaki takšni »smotri« natančno zapisano in z akcenti pravilno opremljeno besedilo vseh petih pesmi. Hrvatska narodopisna, muzikološka in dialektološka znanost dobiva s tem na razpolago važen material, ki je zavoľjo načrtnega dela več ali manj tudi zanesljiv. Tako so se izkazale revije hrvatske kmetke kulture za zelo koristne in so že doslej podale razveseljive rezultate. Zlatko Špoljar n. pr. ugotavlja, da so dose-danje »smotre« dokazale: 1. da največji del samoniklih kulturnih vrednot ne le da ni propadel, ampak 2. da so te vrednote sposobne za življenje, in 3. da so te vrednote sposobne še nadaljnega razvijanja in izpopolnjevanja, če se bodo iznebile škodljivih vnanjih vplivov. Na temelju revij je razdelil hrvatski glasbeni izraz na tri glavna področja: na obče hrvatsko (popevke v smislu zapadnoevropske glasbe, vendar s hrvatskimi značilnostmi) in na medjimursko-podravsko področje ter na področje s popevkami na temelju starohrvatske lestvice (posavske, istrsko-primorske in bosansko-hercegov-ske). Revije so potemtakem dale mnogo vzpodbude hrvatskim zainteresiranim znanstvenikom za raziskovanje in so jim tudi olajšale njihovo delo. Vzpodbudile so pa tudi mnoge skladatelje, da so začeli zajemati motiviko iz folklornega bogastva lastnega naroda.

Z že omenjenim nacionalno-socialno-političnim pomenom revij in vsega dela, ki je za takšne kulturne prireditve potrebno, pa tudi ne smemo preiti še nekaj drugih važnih momentov. Delo samo in pa sodelovanje na pokra-jinskih ter glavnih revijah namreč nujno povzroča, da se ljudje najrazlič-nejših krajev spoznavajo, dobijo vpogled v narodno umetnost svoje do-movine in se pomerijo med seboj v plemenitem tekmovanju. S tem se pospešujeta na eni strani socializacija in samozavest hrvatskega človeka, na drugi strani pa se daje vzpodbuda čim kvalitativnejšemu izvajanju. To pa je za kulturo in nacionalno zakoreninjenost vsakega poedinca veli-kega pomena in je v popolnem soglasju s smotri SS.

In še nekaj načelno zelo pomembnega moramo ugotoviti! Organizatorji stalno naglašajo, da naj bodo revije podoba h r v a t s k e narodne kulture, prečiščene, brez tujih primesi. Naj ne bodo le zgodovinsko dejstvo, temveč sila, s katero naj se hrvatski človek prerodi, da bo iz njega nastal član narodne zajednice, ki bo črpal iz narodovih virov, se bogatil z lastno kulturo, se v tem spoznanju čutil poklicanega za sodelovanje v ohranitvi narodnih kulturnih vrednot in v dviganju kulturnosti svojega naroda ter bo s tem postal polnovredni sodelavec v krogu narodne celote. Če prav razumem stremljenja SS in vseh njihovih kulturnih prireditev, hočejo nekak povratak k tipu narodnega, renesanso hrvat-skega, s tujimi vplivi doslej dokaj prežetega človeka. To stremljenje je velikega kulturno-vzgojnega pomena in utegne ugodno prispevati k dvigu hrvatskega naroda ter ga pripraviti za nov družbeni red, v katerem bo kmet zavzel sebi ustrezajoče mesto. Skupno z ostalimi

omenjenimi činitelji morajo takšna kulturno-vzgojna prizadevanja, če se razvijajo na ugodnih temeljih, uspevati in roditi širokim množicam pozitivne sadove.

Ne da bi pretiravali pomen opisanih revij hrvatske kmetske kulture, moramo ugotoviti, da so načelno in praktično z nacionalnega, socialnega, političnega, znanstveno-umetniškega in kulturno-vzgojnega vidika važen činitelj hrvatskega kmetskega gibanja. Kakor sem že naglasil, tendenca njihove vrednosti ne zmanjšuje in je ne bo tako dolgo, dokler bodo služile prizadevanjem za izhodišče pozitivne vrednote in bo njihov smoter služil resničnim koristim naroda. Če namreč pričujoča izvajanja motrimo kritično na temeljih, ki sem jih nakazal v začetku, se pokaže soglasnost sredstva in cilja, osnove in smotra, in kar je še važnejše, pozitivna soglasnost obeh činiteljev. Hkratu pa zamisel in uspehi revij SS potrjujejo, da vedno in povsod obstoja podrejenost in prirejenost različnih smotrov, oziroma programov, ker pač ni mogoče ločiti od programa njegovih organskih osnov ali sestavnih delov, pa naj imajo ti vlogo pomožnega sredstva ali navidezno samostojnega programa.

Slovenci se moremo od Hrvatov v tem pogledu marsičesa naučiti, kajti tudi našemu narodopisju in drugim opisanim momentom bi koristili takšni organizirani pregledi slovenske kmetske kulture, slovenskega folklor. Idejo je dal Fr. Marolt dovolj prepričevalno s Koroškim dnevom l. 1935, z Belokranjskim dnevom l. 1936 ter s Črnomaljskim in Mariborskim festivalom l. 1939, ko so prvič bili javno vprizorjeni panonski obredi, plesi ter prleški in podravski obredni prizori; vse te prireditve so dosegle velik uspeh in bi jih bilo potrebno v načrtni obliki podobno hrvatskim revijam s podporo odločilnih činiteljev uvesti kot stalne. S tem bi se najuspešneje podprla tudi akcija za zbiranje slovenskega folklor, ki se pravkar pripravlja in namerava zadostiti vsem znanstvenim zahtevkom. Prav tako pa bi se na ta način mogli navezati stiki med hrvatskimi in slovenskimi revijami, kar bi mnogo pripomoglo nadaljnjemu raziskovanju sorodnosti, oziroma skupnosti slovenskega in hrvatskega folklor (natančneje gl. Marolt, Slovenske narodoslovne študije, II). Nedvomno bi slovenske revije, festivali ali kakor že koli hočemo takšne prireditve imenovati, koristile ne le v znanstvenem, ampak tudi v vseh drugih pogledih enako kot hrvatske, če bi ustrezale vsem, v prvih naših festivalih danim pogojem in bi bile v skladu s koristmi naroda.

Hrvatske »smotre« so namreč dokazale, da muzikalnih prizadevanj med narodom po pomenu ne smemo podcenjevati, ker morejo biti nad vse važno gibalno narodnega pokreta zlasti v naših dneh, ki zahtevajo od naroda temeljito duhovno pripravljenost, trdno zavest in vero vase, da bo mogel slediti naglemu toku usodnih dogodkov, da se bo obdržal na površini in da bo sposoben za novo, pozitivnejše in konstruktivnejše življenje.

(Viri: Širola B., Smotre hrvatske seljačke kulture s osobitim obzirom na njihovo značenje za napredak hrvatske muzikologije, Zagreb 1940; Seljačka Sloga I-7, II-6b, III-9, IV-7 in 10, V-7; Kalendar SS 1937; Gavazzi M., Godina dana hrvatskih narodnih običaja, I, II, Zagreb, 1939; Marolt Fr., Slovenske narodopisne študije II.)